จดหมายข่าว สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ
National Institute of Animal Health [N I A H] Newsletter
กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ISSN 0858-4516
ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 (มีนาคม - เมษายน 2537)

การควบคุมและป้องกันโรคพาร์โวไวรัสในห่าน

Derzy's disease

หลังจากเกิดโรคพาร์โวไวรัสในลูกห่านระบาดครั้งแรกในประเทศไทย ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2536 ที่ผ่านมา ปรากฏว่าโรคนี้ได้ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากต่อเศรษฐกิจการเลี้ยงห่านที่มีผลกระทบโดยตรงต่อเกษตรกรผู้ซื้อลูกห่านแรกเกิดไปเลี้ยงเป็นห่านขุน เนื่องจากลูกห่านที่ติดเชื้อจะแสดงอาการป่วยและตายเมื่ออายุประมาณ 9-12 วัน โดยมีอัตราการตายสูงมาก อาจจะตายถึง 100 เปอร์เซนต์ (ในขณะที่ลูกห่านอายุ 1 วัน ราคาตัวละ 65-68 บาท ค่าอาหารและยาตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 12 วัน เฉลี่ยตัวละประมาณ 2.00 บาทต่อวัน) และมีผลกระทบต่อผู้ที่ทำการฟักลูกห่านและผู้เลี้ยงห่านพ่อแม่พันธุ์ ซึ่งจะต้องรับภาระในการเลี้ยงดูลูกห่านตลอดทั้งปี (ค่าอาหารวันละประมาณ 0.70 บาทต่อตัวต่อวัน) แต่จะได้รับผลผลิตไข่ห่านเฉพาะช่วงฤดูห่านไข่ประมาณ 9 เดือน (กรกฎาคม-มีนาคม) เท่านั้น เฉลี่ยประมาณ 22 ฟองต่อตัวต่อปี เนื่องจากเชื้อนี้ทำให้เกิดโรคเฉพาะในลูกห่านอายุต่ำกว่า 1 เดือน ลูกห่านอาจได้รับเชื้อจากแม่ห่าน ไข่ฟักจากท้องที่ซึ่งมีการระบาดของโรค ดังนั้นการป้องกัน-ควบคุมโรคให้ได้ผล จึงจำเป็นที่จะต้องทำให้ลูกห่านมีภูมิคุ้มโรค โดย

1. ลูกห่านได้รับภูมิคุ้ม (Passive immunity) โดย
   1.1. จากการฉีดซีรั่ม (Hyperimmune serum)
   1.2. จากแม่ผ่านทางไข่ฟัก (Maternally derived antibody)
2. ลูกห่านสร้างภูมิคุ้มเองหลังจากได้รับวัคซีน (Active immunity)

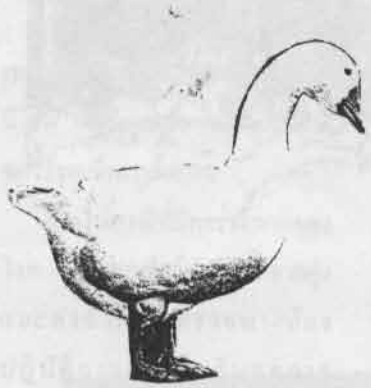

การใช้ Hyperimmune serum

ในระยะแรกยังไม่มีวัคซีนป้องกันโรคนี้ สถาบันสุขภาพสัตว์และผลิตสัตว์แห่งชาติได้ทดลองใช้ซีรั่มที่เตรียมจากห่านป่วยที่รอดตายจากโรคนี้ และมีค่า neutralization index มากกว่า 2.3 จำนวน 1.5-2ml ฉีดเข้าใต้ผิวหนังให้แก่ลูกห่านอายุ 1 วัน จำนวน 1,130 ตัว และใช้ซ้ำอีกครั้งในปริมาณที่เท่ากัน หลังจากครั้งแรก

ประมาณ 10 วัน พบว่าสามารถลดอัตราการตายลงจาก 100% เหลือเพียง 10% โดยเปรียบเทียบกับลูกห่านกลุ่มควบคุมที่ไม่ฉีดซีรั่ม แม้ว่าวิธีนี้จะใช้ได้ผลดี แต่มีข้อจำกัด ที่การเตรียมซีรั่มจำนวนมากต้องสิ้นเปลืองกำลังคน วัสดุอุปกรณ์และเวลาเป็นอย่างมาก

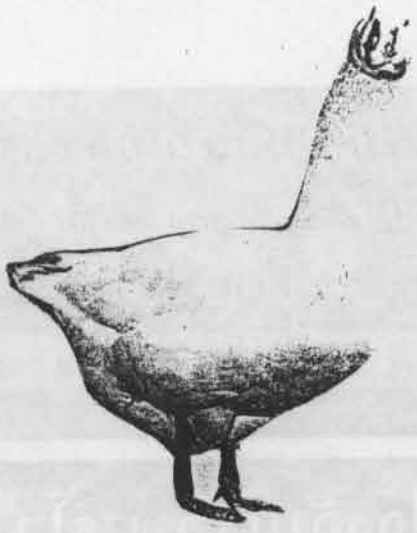

สถาบันสุขภาพสัตว์และผลิตสัตว์แห่งชาติ จึงยังช่วยเตรียมซีรั่มให้แก่เกษตรกรต่อจนถึงสิ้นเดือนมีนาคม และได้แนะนำให้เกษตรกรฉีดวัคซีนแก่ห่านพ่อแม่พันธุ์ซ้ำในระยะก่อนไข่เป็นประจำทุกปี

แล้วหรือลูกห่านไม่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันได้ เนื่องจากเชื้อแพร่กระจายอยู่แล้วในท้องที่ ขณะเดียวกันระยะนั้นเป็นเวลาที่มีลูกห่านฟักออกเป็นจำนวนสูงสุดในแต่ละปี การป้องกันโรคในระยะแรกนี้จึงจำเป็นที่จะต้องให้ซีรั่มแก่ลูกห่านแต่เนื่องจากมีข้อจำกัดในการเตรียมซีรั่มจำนวนมาก สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ จึงได้ทดลองให้วัคซีนแก่ลูกห่านอายุประมาณ 10 วัน จำนวน 335 ตัว แทนการให้ซีรั่มครั้งที่สอง และพบว่าใช้ได้ผลดีเช่นเดียวกัน จึงได้ให้ความช่วยเหลือในการเตรียมซีรั่มแก่เกษตรกร สำหรับฉีดวัคซีนลูกห่านแรกเกิดและให้ฉีดวัคซีนซ้ำหลังจากนั้นประมาณ 10 วัน จนกว่าห่านแม่พันธุ์จะสามารถถ่ายทอดภูมิคุ้มจากแม่และไม่จำเป็นต้องฉีดซีรั่มแต่จากการทดลองเลี้ยงลูกห่านที่ฟักหลังจากระยะดังกล่าว โดยงดระยะการให้ซีรั่ม พบว่าผลที่ได้ไม่เป็นที่พอใจ ลูกห่านยังคงมีเปอร์เซ็นต์การตายสูง

การให้ลูกห่านสร้างภูมิคุ้มหลังจากได้รับวัคซีน

หลังจากเกษตรกรได้รับวัคซีนจากการนำเข้า เป็นกรณีพิเศษ โดยกรมปศุสัตว์ เพื่อใช้ในการควบคุมโรค และนำไปฉีดให้แก่ลูกห่านแรกเกิด ปรากฏว่าการใช้วัคซีน ในลูกห่านไม่ได้ผล ลูกห่านตายเกือบ 100% ภายใน 2-3 วัน หลังจากได้รับวัคฉีดซีน (ประมาณ 20,000 ตัว) ทั้งนี้อาจเนื่องจากลูกห่านได้รับเชื้อมาก่อน

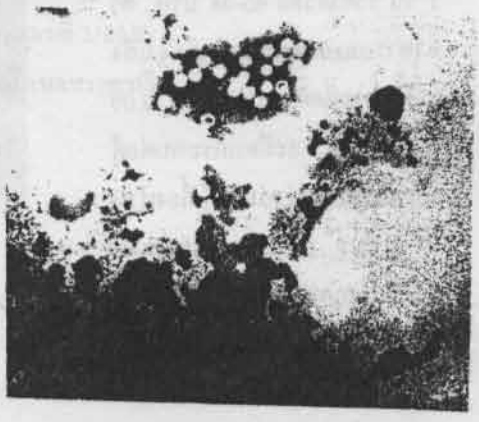

พิสูจน์ โดยวิธีฟลูออเรสเซนต์แอนติบอดี้ พบเชื้อพาร์โวไวรัส ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคในลูกเป็ดเทศ นอกจากนี้ยังพบการระบาดในลักษณะเดียวกันในจังหวัดระยองด้วย ส่วนพ่อแม่พันธุ์เป็ดเทศที่รอดตาย ส่วนใหญ่แคระแกร็น ไม่เจริญเติบโตเท่าที่ควร

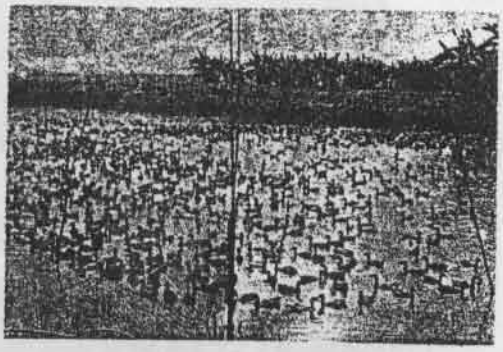

โรคพาร์โวไวรัสในเป็ดเทศ

พาร์โวไวรัสในเป็ดเทศครั้งแรกในเดือนธันวาคม 2536 โดยทางสถาบันสุขภาพสัตว์และผลิตสัตว์แห่งชาติ ได้รับแจ้งจากเกษตรกร จังหวัดปราจีนบุรีว่า ลูกเป็ดเทศจำนวน 300 ตัว อายุ 7-15 วันโดยแสดงอาการท้องเสีย อุจจาระเป็นสีขาว ซึม ไม่กินอาหาร ขาอ่อน ไม่มีแรง ชัก และตายไปประมาณ 200 กว่าตัว

การผ่าซาก

พบวิการของลำไส้ลอกหลุด ผลการชันสูตรโรคทางห้องปฏิบัติการไวรัสวิทยา โดยวิธีการแยกเชื้อผ่านไข่ฟัก และตรวจ

1. งดการนำลูกห่าน, ลูกเป็ดเทศจากแหล่งที่มีการระบาดของโรคเข้ามาเลี้ยง
2. การเปลี่ยนพ่อแม่พันธุ์เป็ดเทศ ไม่ควรใช้เป็ดเทศจากแหล่งที่มีโรค หรือสงสัยว่ามีการระบาดของโรคเข้ามาทดแทน
3. ในกรณีที่มีการระบาดของโรค ควรแยกสัตว์ป่วยออกจากฝูง และส่งตัวอย่างตรวจทางห้องปฏิบัติการเพื่อยืนยันผลการวินิจฉัย
4. โรคนี้ไม่มีวิธีรักษา แต่สามารถป้องกันได้ โดยให้วัคซีนแก่พ่อแม่พันธุ์

การระบาดของโรคพาร์โวไวรัส

พบเฉพาะในเป็ดเทศของเอกชนบางรายเท่านั้น จึงควรระมัดระวังการแพร่ระบาดของโรคดังต่อไปนี้

จดหมายข่าว สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

NIAH Newsletter

วัตถุประสงค์	เพื่อเผยแพร่วิชาการด้านสุขภาพสัตว์และกิจกรรมของสถาบันสุขภาพสัตว์และผลิตแห่งชาติ โดยเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนการแก้ปัญหาด้านสุขภาพสัตว์และการเลี้ยงสัตว์
เจ้าของ	สถาบันสุขภาพสัตว์และผลิตสัตว์แห่งชาติ ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เกษตรกลาง เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทร.579-8908-14, 579-7591 FAX 579-7591, 579-8919
ที่ปรึกษา	รองอธิบดีกรมปศุสัตว์ฝ่ายสัตวแพทย์ ผู้อำนวยการสถาบันสุขภาพสัตว์และผลิตสัตว์แห่งชาติ หัวหน้าคณะผู้เชี่ยวชาญญี่ปุ่น ประจำสถาบันสุขภาพสัตว์และผลิตสัตว์แห่งชาติ
กองบรรณาธิการ	น.สพ.นพพร ศราธพันธุ์ น.สพ.วัชรชัย ฉรงค์ศักดิ์ น.สพ.สุทธิศักดิ์ บุญชิต สพ.ญ.มนทกานติ์ วงศ์ภากร
ต้นฉบับ-รูปเล่ม	สพ.สมชาย ช่างทอง น.ส.พัชราภรณ์ เภาพาด น.ส.จุรีรัตน์ โพธิ์ถวิล น.ส.เครือจิตร พลหาญ
จัดพิมพ์-เผยแพร่	น.สพ.บรรจง อภิวัฒน์นากร น.ส.วันดี แซ่ตั้ง นางสมนึก จงกลฐากร

กำหนดออกทุกๆ 2 เดือน พิมพ์ครั้งละ 1,200 ฉบับ

สถาบันสุขภาพสัตว์และผลิตสัตว์แห่งชาติ
ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เกษตรกลาง
เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
ที่ กษ 0610/(ส) จ.15

ชำระค่าฝากส่งเป็นรายเดือน
ใบอนุญาตเลขที่ 1/2521
ไปรษณีย์โทรเลขราชเทวี